

och att genomföra en kvalitativ fallstudie där människors föreställningsvärldar måste förstås med en öppen ansats. Detta förutsätter åtminstone en undran om huruvida det vi ser i ett politiskt spel egentligen spelar någon roll, en undran som måste leda till djupdykningar i såväl abstrakt teori som mänskliga relationer och erfarenheter. Jag kan tillägga att resultatet är långt ifrån tillfredställande för mig personligen. Framförallt hade jag behövt stanna längre i Rosario, intervjuva fler personer och ännu hellre göra längre intervjuer för att bättre förstå de människor jag mött i mina fältstudier. Om vi ser till undersökningar med liknande ambition är nog problemet ofta det motsatta. Tyngpunkten läggs på det induktiva lärandet och därmed blir det begreppsliga – som ju ska säga oss vad mer precist vi faktiskt ska lära oss – mindre utvecklat.

De konkreta bidragen till forskning om deliberativ demokrati – i teorin och i praktiken – hade, som Boréus påpekar, inte varit möjliga utan en omfattande empirisk undersökning. Jag vill tillägga att det är lika viktigt att forskaren tar teorier på allvar. Den kritik jag själv framför i avhandlingen mot tidigare bidrag i fältet handlar ofta om teoretiska brister i empirisk forskning. Sådana brister gör det oklart hur, mer precist, observerade fenomen spelar roll. Ibland låter det på forskare med etnografiska pretentioner som att de väntar till efter fältstudierna innan de börjar tänka teoretiskt – för att inte bilda sig förutfattade meningar om det fenomen som ska studeras (och som bekvämt nog antas framträda av sig självt, oberoende av forskarens förförståelse och teorier). Det är synd. Jag tror nämligen att etnografiska fältstudier lämpar sig väl för att göra viktiga, avgränsade teoretiska bidrag till statsvetenskapen. Det kräver i så fall inte bara ett stort intresse för att lyssna på andra människor, utan också ett särskilt stort intresse för teorier om makt och sociala spel.

Markus Holdo är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
E-post: markus.holdo@statsvet.uu.se

Brante, Thomas, 2014. *Den professionella logiken. Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapsamhället*. Stockholm: Liber.

Anmälan av Ylva Hasselberg

I precis hundra år har det funnits en forskning om professioner och deras roll i samhället. Lika länge har det funnits en oenighet om vad en profession faktiskt är och hur man avgränsar den. Frågan är långt ifrån oviktig. Den avgör vad man ser när man granskar fenomenet och vad en professionsstudie säger om samhället.

Hur man definierar professionalism kan göras till ett studieobjekt i sig. Definitionen tycks beroende av centrala strömningar i samhällsdebatten; den är en spegel av det samhälle vi lever i. Professionssociologins första stora namn är Talcott Parsons, och den tidiga professionssociologin är förknippad med funktionalism, men också med meritokrati och med tron på expertkunskap som något grundläggande positivt i ett samhälle. Professionella grupper sågs som bärande i det moderna projektet. De befolkade institutionerna och byggde, med Niklas Luhmanns (1979) begrepp, ”system trust”; ett förtroende för institutioner snarare än personliga relationer. Deras kunskaper stod i allmänhetens tjänst och deras arbete hade inte som sitt främsta syfte att tjäna pengar eller maximera status och inflytande. Detta sätt att se professionerna kallas av den amerikanske professionsforskaren Steven Brint (1994) ”trustee professionalism”. Den centrala komponenten i såväl synen på professionerna i samhället i stort som i forskningen om professionerna var förtroendet för deras engagemang i det egna arbetet. Jag passar här på att erkänna att jag själv i stort delar detta synsätt.

I mitten av 1970-talet hände dock något med professionssociologin. Omsvängningen kommer ungefär samtidigt som upprepade oljekriser och en långdragen industrikris

drabbar hela västvärlden. "The golden 30" var oveckligen över, och med dem den långa perioden av harmonisk tillväxt och välfärdsutveckling. Det moderna projektet mötte också allt större ifrågasättande från olika läger. Den begynnande miljörelsen uppmärksammade de negativa konsekvenserna av industrialisering och masskonsumtion. Urbanisering betydde inte bara utveckling utan också avfolkning. Välfärdssamhället kostade pengar och de hackande tillväxtkurvorna skvallrade om att det möjligen kunde bli problematiskt att låta det kosta mer pengar. Samtidigt skedde alltså en omorientering inom professionssociologin. I stället för att definiera professioner med utgångspunkt i de existerande, vid det laget närmast klassiska, "fria professionerna", såsom läkare och advokater, började professionssociologin problematisera själva den process genom vilken en yrkesgrupp blev erkänd som professionell, och samtidigt började den uppmärksamma det särinnesse som fick en grupp att formera sig socialt i jakten på professionsstatus. Själva symbolen för denna omorientering inom professionssociologin är Magali Sarfatti Larson (1977:2013), och hennes insikt om att professionalism var en typ av monopolisering av vissa kunskaper och vissa arbetsuppgifter och ett utestängande av andra grupper från desamma, var bärande i professionsforskningens omorientering. Och detta synsätt har egentligen varit dominerade fram till 2000-talet. Den externalistiska definitionen av professionalism, den som tar sin utgångspunkt i sociala strategier snarare än kunskap och kunskapsgrundad värdering, är på ett påtagligt sätt mer tøjbar. Till äldre professioner fogas nya, och när de skiljer sig markant från de klassiska börjar man tala om "new professionalism" i stället för att utesluta dem definitionsmässigt.

Den tøjbara sociologiska professionsdefinitionen har emellertid fört med sig ett mycket påtagligt problem, nämligen detta att komma överens om vad man faktiskt menar när man talar om professionalism. Om begreppet ska fungera analytiskt måste

det också finnas yrken och arbetsuppgifter som *inte* går in under begreppet professionalism. Annars blir det oanvändbart. Olika forskare har använt sig av olika definitioner och det finns i princip lika många definitioner som forskare i svang. Gemensamt för många av definitionerna är att de baseras på vissa attribut, såsom universitetsutbildning, existensen av en yrkesorganisation, etc. Thomas Brante benämner i sin nyligen utkomna bok *Den professionella logiken* denna typ av definition som "attributansatsen". Listorna över attributen varierar, även om vissa attribut tycks återkomma gång på gång. Gemensamt för dem alla är att de utgår från den empiri de undersöker; de förhåller sig till faktiska yrkesgrupper, vars kontexter och egenskaper ju varierar. Han kommer fram till att de har sin grund i "generaliserade intuitioner", ett slags abstraherad empirism. Brante visar också hur professionsforskningen sedan 1990-talet återupptagit försöken att komma fram till den ultimata definitionen utan att egentligen lyckas med detta. Resultatet är en skog av förhållandevis likartade definitioner (och sinsemellan ojämförbara undersökningar baserade på dessa definitioner), men också ett forskningsläge som fastnat i frågan. Skivan står på repeat. Behöver världen ytterligare en professionsdefinition? Hur tar vi oss vidare?

Just på grund av denna besvärliga läsning är Brantes bok ett ganska djärvt projekt. Han gör ett försök att en gång för alla lösa frågan, genom att attackera den deduktivt-analytiskt. Projektet är djärvt av många skäl. Dels finns det ett ganska stort forskningsläge, som inte kan ignoreras. Att anknyta till detta forskningsläge samtidigt som man gör ett gordiskt hugg, ett slags omstart, är en krävande arbetsuppgift. Det kräver örnblick och sorteringsförmåga. Dels är det uppenbart att professionssociologins dilemma beror på dess oförmåga att frigöra sig från sin samtid och dess värdering av professionalism. Om nu forskningen misslyckats med detta under hundra år ger detta viss anledning att tro att det är svårt och att risken för misslyckande

är stor. Boken är disponerad och upplagd på ett sätt som visar att författaren är medveten om denna risk. Han tar tålmodigt och metodiskt en sak i taget, bygger under, redovisar, lyfter fram och sorterar bort. Han börjar med en historisk överblick över professionernas utveckling, i syfte att sätta in läsaren i frågan och visa hur det historiska fenomenet professionalism rent empiriskt tett sig. Han fortsätter sedan med två kapitel som aktivt förhåller sig till den existerande professionsforskningens historia och utveckling, liksom de olika sätten att definiera profession. Därefter börjar det som egentligen är bokens huvuddel, men inte förrän han tagit sig igenom ett "vetenskapsteoretiskt mellanspel". Syftet med detta är att underbygga den position han själv tar i förhållande till frågor gällande de kognitiva särdragen i professionalism som företeelse.

Den centrala punkten i den professionsmodell Brante skisserar är påståendet att det som utmärker professionerna som yrkesgrupper är deras anknytning till vetenskapen. För Brante är detta något mer än ett allmänt påpekande om att professionella grupper i allmänhet har universitetsutbildning. Vad som intresserar honom är de olika professionella projektens förankring i ontologiska modeller på vilka man kan basera teorier om kausalitet, och som också kan tjäna som utgångspunkt för handlande. De ontologiska modellerna är länken mellan teori och verklighet eller mellan teori och observation. De utgör grunden för teorikonstruktion och de styr seendet. Man kanske skulle kunna tala om ett slags grundläggande förutsättanden och kategorier som i allmänhet inte behöver verbaliseras och som är så genomgående att de blir närmast osynliga. Brante talar om ett "vetenskapligt böjningsmönster", ett slags vetenskapens grammatik, som förvisso är olika inom olika vetenskaper. Han noterar själv att begreppet ligger nära det av Ludwik Fleck och Mary Douglas använda begreppet "tankestil". I en ontologisk modell finns inskrivet vissa mönster för kausalitet, för vad som orsakar vad i ett samhälle – och i förlängningen för vad som

kan göras åt det. Han exemplifierar med ett plocka fram ett antal olika modeller för individuellt handlande, från den psykoanalytiska modellen (som postulerar att handlingar utgör funktioner av förhållandet mellan det, jag och överjag) över de sociologiska och till de ekonomiska och biologiska modeller för mänskligt handlande som har varit dominerande sedan 1980-talet. Vilka hypoteser man gör sig om samhället påverkas mycket starkt av om man utgår från den ena eller den andra ontologiska modellen. Utgångspunkten att handlande är en funktion av rationalitet, preferenser och kunskap (rational choice) ger helt andra hypoteser än exempelvis den psykoanalytiska modellen.

Det här resonemanget är kanske inte ägnat att väcka någon förvåning. Det Brante faktiskt använder det till är att koppla ihop olika professionella grupper med olika ontologiska modeller. Han menar (s. 219) att professioner är yrken som lyckats med att förena vetenskaplig teori med praktik, och att professionalisering innehåller en grundläggande komponent: etableringen av en ontologisk modell som är gemensam för både vetenskap och praktik. Det här synsättet är enligt min uppfattning mycket fruktbart, av tre skäl. (1) Dels riktar det in sökarljuset mot förhållandet mellan en professionell grupp och dess vetenskapliga grundvalar, något som kunde beforskas mer. Det betonar universitetens roll och faktiskt också ansvar när det gäller att reproducera professionalism i samhället. (2) Dels ger det redskap för att analysera professionskonflikter, som uppenbarligen handlar om något mer än maktkamp, nämligen de olika ontologiska modellernas oförenlighet. (3) Dels fungerar det också som utgångspunkt för en problematisering av de mest nytillkomna professionella grupperna, de som brukar kallas nya professioner eller semiprofessioner. Deras problem är att de saknar stabila ontologiska modeller som kan ligga till grund för gemensamma, standardiserade och interventionistiska praktiker och det råder heller ingen samstämmighet mellan yrket och dess

akademiska företrädare. De nya professionerna är i mycket hög grad än de äldre professionaliserade "uppifrån", genom politiska beslut. Därför blir deras kunskapsbaser mer osäkra, fragmenterade och föränderliga än äldre professioners dito.

Och här landar försöken att definiera professionalism sist och slutligen. Professioner är enligt Brante "tillgångspunkter till (vad som anses vara) den högsta kunskapen inom ett område". De är yrken vars praktik består av interventioner baserade på och legitimerade av vetenskaplig kunskap. Och de är yrken vars praktik består av interventioner integrerade med och legitimerade av vetenskaplig kunskap om korrelationer, enkla orsakssamband, mekanismer, strukturer och kontexter. Han ställer sig därmed inom en tradition som tidigare förvaltats av forskare som Parsons, Rolf Torstendahl och Andrew Abbott, vilka alla har betonat den kognitiva aspekten av professionalism som avgörande.

Accepterar man denna definition finns en stabil grund på vilken man kan stå när man problematiserar professionalism i det svenska samhället i dag. Det låter sig göras och det behövs. Brante öppnar själv dörren till en sådan problematisering när han redovisar en del av resultaten från en stor enkätundersökning i bokens senare del. I studien har 17 olika professioner, totalt 8 500 personer, fått svara på frågor bland annat om till hur stor del deras praktik baseras på vetenskaplig kunskap, men också om hur yrket påverkats av den ekonomiska logik som dominerat offentlig sektor i Sverige under perioden efter 1990 och som i dag populärt sammanfattas under rubriken New Public Management. Resultaten är intressanta. Hela 89 % av de tillfrågade läkarna svarar att yrket i mycket eller ganska hög grad baseras på vetenskaplig kunskap. För arkitekter, ekonomer, poliser och officerare har mindre än 10 % av de tillfrågade uppgett att yrket i mycket hög grad baseras på vetenskaplig kunskap. Uppenbarligen finns det stora skillnader i vilken typ av kunskapsgrund företrädarna för dessa yrken står på (eller åtminstone anser

att de står på) och resultaten blir ännu mer intressanta när man konstaterar att flera av de yrken som inte uppger att deras praktik står på vetenskaplig grund också uppger att styrningen av verksamheten (byråkratisk, ekonomisk och politisk styrning) inte ökat, eller att den ökade styrningen inte varit negativ för verksamheten. Det tycks också, om man vänder på steken, finnas något slags samband (om än diffust) mellan professioner som har en tydlig ontologisk modell som grund för sin verksamhet och professioner som uppfattar att det finns en konflikt mellan denna modell (och deras egen vetenskapsbaserade praktik) å ena sidan och politikers, administratörers och ekonomers försök att styra verksamheten å andra sidan.

Det är svårt att inte uppfatta detta som en maktkamp. För det första en maktkamp mellan olika professionella grupper, där ju åtminstone delar av den rätt heterogena gruppen av olika ekonomer är den grupp som genom ekonomistyrningen har rätt att applicera sin ontologiska modell på andra yrkesgrupper. För det andra en maktkamp mellan staten och de etablerade professionerna. Ty, som författaren konstaterar på s. 355: "staten skyddar inte längre professionernas autonomi". Den mer än sekelgamla alliansen mellan statsmakten och professionalismen i dess gamla form måste anses bruten. I stället har nya allianser uppstått och andra typer av professionella projekt tagit fart. Vad som blir konsekvensen av detta på sikt är det svårt att sia om, men man kan konstatera att den nytändning inom professionssociologin som boken måste sägas vara ett symptom på, nog har sina rutiga skäl och randiga orsaker. Det finns saker att göra även och kanske i synnerhet om man lämnar definitionsfrågan bakom sig.

REFERENSER

Brint, Steven, 1994. *In an age of experts: the changing role of professionals in politics and public life*. Princeton, N.J. : Princeton University Press.

Larson, Magali Sarfatti, 1977 [2013]. *The rise of professionalism: monopolies of competence and sheltered markets*. New Brunswick: Transaction Publishers.

Niklas Luhmann, 1979. *Trust and power: two works*. Chichester: J. Wiley.

Ylva Hasselberg är verksam vid Ekonomisk-historiska institutionen, Uppsala universitet.
E-post: ylva.hasselberg@ekhist.uu.se

Dawisha, Karen, 2014. *Putin's Kleptocracy – Who Owns Russia?* New York: Simon & Schuster.

Review by Astrid Hedin

A good decade and a half after the opening of the Berlin wall, the university textbooks on International relations have almost forgotten about the Soviet Union and the European East-West divide – and suddenly, inexplicably, the security situation in Europe is as unstable and dangerous as ever. Russia under Putin is making it clear that the country is not content with the post-Cold War order, and is willing and ready to use deception, bullying and force to have it changed. To the bewilderment of the West European audience, the Putin regime is describing its on-going power grab in the former Soviet colonies as a historical struggle to defend Russian state-civilization against the West. How did Russia get to this? Weren't we friends now?

On the topic of Vladimir Putin's rise to power, the three most influential books are arguably Karen Dawisha's *Putin's Kleptocracy* (which is our focus here), Masha Gessen's *The Man without a Face* (2012, now available in paperback in Swedish), and Edward Lucas' *The New Cold War* (2nd edition in 2014). The three books have in common that they all describe how informal networks of former KGB officers and Soviet era military – the so called *Siloviki* – discontent with the democratization of the Soviet

sphere, re-conquered the Russian state, in collusion with organized crime and with Vladimir Putin as their helmsman. Gessen's book has a biographical and psychological focus on Putin as a person, Lucas' highlights the "pipeline politics" of how the Kremlin uses its natural resources to boost its international power, and Dawisha's book follows the money. Dawisha retraces the personal networks around president Vladimir Putin and their involvement in looting the Russian state for personal gain, and using the money to augment their political power. Dawisha's essential message is that Western analysts should stop looking at current-day Russia as a case of failed democratization – as she herself did for many years – and instead as an authoritarian project that has succeeded. The book *Putin's Kleptocracy* has a political agenda, and that agenda is to reveal the squalid character of the Putin regime, its cronies and kleptomaniacs. Dawisha's story of theft and thuggery has received much attention, including reviews in the *Times Literary Supplement*, the *Financial Times*, the *Economist*, the *New York Times*, *Foreign Affairs*, and by Anne Appelbaum in the *New York Review of Books*.

In this review, I will bring up three themes: Dawisha's focus on social networks as a key method of analysis; the violent character of contemporary Russian politics; and the debate on which theoretical label is relevant for the current regime. In the book's introduction, Dawisha poses the question of why political science didn't provide a better commentary and analysis of the Putin regime at an earlier point of time? In my view, in order to better understand the Russia of today, political scientists and historians must address and amend some of the negligence and mistakes conducted in the study of the Soviet Union in the past. In my opinion, it is time to have a second look at the old textbooks on comparative political systems and how they failed to educate a generation of political scientists about how the Soviet